

MENTOR- OG FRITIDSINDSATSER

EN GUIDE TIL DEN GODE INDSATS

DET KRIMINAL
PRÆVENTIVE RÅD

TrygFonden

**Mentor- og fritidsindsatser
en guide til den gode indsats**

Det Kriminalpræventive Råd
Odinsvej, 19, 2. 2600 Glostrup
4515 3650
dkr@dkr.dk
www.dkr.dk

Ansvarshavende redaktør:
Sekretariatschef
Anna Karina Nickelsen

Fotos:
Michael Daugaard
Henriette Nobili Christiansen

Tryk:
MercoPrint, Køge

Oplag:
10.000

Oktober 2012

DKR.nr.: 11-311-0258
ISBN: 978-87-92966-01-8

Kopiering tilladt med kildeangivelse.

Tak til ukendte unge, der stillede op til spontan fotooptagelse på diverse S-togsstationer, sportsbaner, parker med mere.

MENTOR- OG FRITIDSINDSATSER

EN GUIDE TIL DEN GODE INDSATS

Indhold

Forord	5
Indledning	6
Mentorindsatser	8
Fritidsindsatser	12
Kombineret indsats	17
Vurdér fra gang til gang	22
Kort sagt	26
Tak	27

Forord

Mentor- og fritidsindsatser gennemføres allerede på forskellige måder mange steder i Danmark. Hvis de udføres med omhu, har indsatserne mange styrker i forhold til at kunne støtte unge, som er i risiko for at begå kriminalitet. Her i landet findes der kun få undersøgelser af effekten af indsatserne, men hvis vi vender blikket mod udlandet, viser mentor- og fritidsindsatser sig at være både vel-dokumenterede og lovende.

I denne guide har vi samlet en række anbefalinger til beslutningstagere og professionelle, der arbejder med børn og unge i udsatte livssituationer. Anbefalingerne er baseret på en systematisk indsamling af viden om mentor- og fritidsindsatseres direkte eller indirekte effekt på uroskabende adfærd og kriminalitet – herunder grupperelateret.

Den solide viden om mentor- og fritidsindsatseres effekt stammer hovedsageligt fra udlandet, og undersøgelserne fokuserer primært på unge mellem 12 og 17 år, som kendetegnes ved en eller flere risikofaktorer. Vi har derfor også spurgt danske professionelle, forskere, foreninger og institutioner til råds om deres erfaringer og viden, fordi det er vigtigt at sætte anbefalingerne ind i en dansk kontekst. De forskellige danske aktørers konkrete og specifikke indsigt sætter på denne måde den internationale forskning i perspektiv.

Tanken med denne guide er at kvalificere og vejlede omkring mentor- og fritidsindsatser over for både generel og grupperelateret uroskabende adfærd og kriminalitet, og den viser, hvordan man lokalt kan

gå i gang, og hvad det vil kræve - også hvis man vil styrke en eksisterende indsats, der involverer mentorer og kontaktpersoner, fritidsaktiviteter eller klubsamvær.

Afdækningen af mentor- og fritidsordninger og anbefalingerne i dette hæfte er udarbejdet i samarbejde med TrygFonden. Sammen sætter vi i de næste år fokus på forskellige indsatser, der kan være med til at forebygge ungdomskriminalitet og hjælpe unge i risiko tilbage på rette vej.

Kortlægningen og resuméer af de studier og indsatser, der ligger til grund for guiden, kan læses i rapporten "Effekten af mentor- og fritidsindsatser for unge i risiko. En systematisk kortlægning" (DKR, 2012).

Venlig hilsen

Anna Karina Nickelsen
Sekretariatschef
Det Kriminalpræventive Råd

Indledning

Mange børn og unge vokser op uden en stabil base eller støtte i et samfund, der tidligt stiller høje krav til dem som individer. Manglende netværk og ressourcer, familiekonflikter, gentagne flytninger, misbrug og det, at have svært ved skolearbejdet, er nogle af de ting, der kan være med til at skubbe et ungt menneske ud på et sidespor.

En mentor eller et fritidstiltag i lokalsamfundet kan styrke de unges personlige og sociale udvikling. Men det kræver, at indsætterne udføres godt og velovervejet. Indsætterne kan i de tilfælde øge de unges modstandskraft og påvirke forskellige faktorer i skolen, blandt vennerne, i lokalområdet, derhjemme og hos de unge selv i en positiv retning.

Fritidsindsatser kan tilbyde de unge samvær med vennerne, et trykt sted at være, nærværende voksne og aktiviteter, der fremmer deres færdigheder. En mentor kan være en stabil, langvarig, personlig støtte og rollemodel, som tillidsfuldt lytter og guider den unge ud fra hans eller hendes ønsker og behov. Mentoren kan fx være en lønnet kontaktperson eller en frivillig.

Hvis en ung deltager i en fritidsaktivitet og samtidig har en mentor, kan de to elementer spille sammen. Den unge bakkes således op fra flere sider på forskellige måder i forskellige sociale sammenhænge. Forskellige indsætelementer skal dog koordineres med hinanden.

Helhedsorienterede sammensatte indsatser har den fordel, at de kan påvirke flere forskellige kontekster omkring den unge – vennerne, familien, skolen, fritiden og lokalsam-

fundet. Når der gribes bredere, dybere og mere langvarigt ind i den unges liv, har indsatsen større potentiale for at lykkes.

Unge i grupper

Venner er vigtige for de unge. Unge mennesker orienterer sig naturligt mod hinanden og mødes tit flere sammen. Det kan være på basis af fælles interesser, venskaber, baggrunde eller oplevelser. Nogle gange kan samværet komme til at handle om at bryde normerne, skabe uro eller kriminalitet. I det tilfælde kan den enkelte unge påvirkes negativt og trækkes ned af de andre i gruppen.

Hvis der arbejdes både individuelt og gruppebaseret med den unge, som det kan ske i en kombineret mentor- og fritidsindsats, kan den sociale dynamik i en gruppe bruges konstruktivt. Man kan opleve særlige sider af den unge, når han interagerer med andre unge, gribe fat i konkrete hændelser, skabe refleksion og nye synsvinkler og roller i gruppen. Det er mulighedernes rum, og ikke to grupper er ens at arbejde med. Det kræver professionalisme og en konstant vurdering af, om og hvem indsatsen gavner.

Effekter

Mentor- og fritidsindsatser – og kombinerede indsatser – handler ikke blot om at holde de unge beskæftiget med noget eller skabe gode oplevelser i nuet. Det er forskningsmæssigt dokumenteret, at indsætterne samlet set kan spænde over positive effekter på de unges:

- Adfærd
- Psyke
- Skolegang

- Relation til venner og familie
- Attitude
- Brug af rusmidler
- Kriminalitet.

Solide mentorstudier kan dokumentere alle ovenstående effekter. Fritidsstudier har derimod primært vist veldokumenterede effekter i form af forbedringer inden for de unges adfærd og psyke – herunder selvværd. Solide studier af kombinerede mentor- og fritidsindsatser viser alle de ovennævnte effekter på nær de unges attitude. Mentor- og fritidsindsatser er lovende som forebyggelsesmetoder blandt unge, der af forskellige årsager skønnes at være i risiko for at blive kriminelle. Indsætterne bør tilpasses de unges behov, og forskningen belyser, at effekten varierer afhængig af, hvordan indsatsen udføres, for hvem og hvor længe. Guiden belyser de vigtigste kendetegn ved de effektive indsatser – og hvad der bør undgås.

Lokale udfordringer

Selvom der er nogle generelle anbefalinger omkring mentor- og fritidsordninger, man kan tage udgangspunkt i, så er det også vigtigt at vurdere behovet ud fra de lokale forhold. Omfanget og karakteren af udfordringer med kriminalitet kan variere betydeligt fra sted til sted, og de ændrer sig over tid.

Vurdér, hvad behovet er hos jer, inden I sætter indsætterne i gang. Det bedste udgangspunkt skabes, hvis I først har analyseret jer frem til, hvad problemet er. Sidst i guiden er der inspiration til, hvordan denne udfordring gribes an, og hvilke spørgsmål I kan stille for at afdække lokale behov og løsninger.

"Husk, at kriminalitet et symptom på noget andet"

*Daniel Frank,
SSP i Odense*

"De udsatte unge og deres familier har en historik. Jo tidligere de ses, jo bedre."

*Kristoffer Rønde Møller,
BL - Danmarks Almene Boliger*

En mentorordning kan føre til positive forandringer for unge i udsatte livssituationer og påvirke adskillige faktorer i positiv retning.

Mentorindsatser

De mekanismer, som skaber effekt, menes at være den emotionelle støtte og tillidsfulde relation mellem mentor og mentee, som styrker den unge i sin psykosociale udvikling. Det kan være med til, at den unge mentee nærer tillid i andre relationer og får en mere positiv opfattelse af sig selv.

Mentoren kan være en rollemodel, som støtter den unge i at håndtere pres, involvere sig i socialt accep-

table aktiviteter, tænke over konsekvenserne af sine handlinger og få et positivt syn på fremtiden med håb og mål. Mentorens opsyn og vejledning kan desuden virke som en beskyttende faktor i den unges liv og hjælpe med til at styrke den unges færdigheder.

Unge 11 - 14-årige

Unge, som får mest ud af en mentor, er oftest kun mellem 11 og 14

år. De er i mildere grad i "risiko" for at begå kriminalitet og på et stadi, hvor de kan opleve en begyndende social eksklusion. De unge bor typisk i storbyområder med særlige socioøkonomiske problemer.

"Relationen er altid den bærende del i enhver indsats over for en ung."

*Heidi Alstrup,
Ungerådgivningen i Århus*

Eksempler

Big Brothers Big Sisters

En intensiv mentorindsats fra USA med frivillige mentorer.

Deltagerne er børn og unge fra hjem med én forsørger, lav indkomst og ofte misbrug af rusmidler eller vold i familien. Indsatsen har vist sig på et år at kunne reducere sandsynligheden for, at deltagerne begynder at tage stoffer, drikke alkohol, pjække fra skolen eller udøve vold.

Samtidig ses der en fremgang i de unges præstationer i skolen og attitude over

for at lave lektier. De unges forhold til jævnaldrende og deres egne forældre har også forbedret sig, ligesom der er sket positive forandringer i deres opfattelse af egne skolekompetencer og andres sociale accept af dem.

Den Korte Snor

En intensiv, professionel kontaktpersonindsats fra København.

Deltagerne er 10 - 17-årige med massive sociale og personlige problemer, mange af dem har været involveret i uroskabende adfærd eller personfarlig kriminali-

tet. Foruden familiesamtaler og netværksmøder med skole og fritid består indsatsen primært af 15 timers relationsarbejde pr. uge.

Evalueringen viser øget skolegang og brug af organiserede fritidsaktiviteter. Samtidig falder indberetninger og sigtelser for kriminalitet i gennemsnit med to tredjedele, ligesom konfliktniveauet i de mest konfliktfyldte familier mindskes lidt. Der er en tendens til, at de unges venskabsrelationer efter indsatsen er lidt mere prosociale, ligesom flere har fokus på positive mål.

Vigtige fremgangsmåder

Mentorindsatser har de bedste chancer for at lykkes, hvis:

- De skræddersys lokalt og til den unges behov
- De indebærer emotionel støtte og en tillidsfuld og langvarig relation
- Den unge mentee er motiveret til indsatsen
- De har professionelt personale til at screene og matche mentor og mentee
- Matchningen tilgodeser både den unges, forældrenes og mentorens ønsker
- Man matcher en ung og en mentor, som har samme interesser
- Alle de involverede har klart definerede forventninger til indsatsen fra start – herunder dens formål og varighed
- De varer i mindst et år med ugentlig kontakt
- Der er professionelt personale til dels at oplære mentorerne, dels yde støtte, supervision og løbende opsyn med matchet
- Mentor ikke har nogen forudbestemt eller specifik forandring for øje på den unges vegne
- En frivillig mentor ikke repræsenterer en formel institution.

”Nærvær, tillid og handlekraft er væsentlige parametre i indsatsen. Man skal ikke love noget, man ikke kan holde.”

**Torben Bertelsen,
SSP i Varde**

Prøv at undgå...

Ligesom noget kan være særligt godt at gøre i en mentorindsats, så kan andet være særligt problematisk. Langvarige mentorrelationer er vigtige for at kunne skabe omstændighederne for en positiv ungdomsudvikling. Omvendt kan tidlige brud på relationen være skadelige.

En mentorindsats, der brydes før tid, kan give den unge følelsen af svigt

Det har vist sig, at relationer som ophører inden 6 måneder kan øge den unges alkoholindtag, mens relationer, der ophører inden 3 måneder, kan reducere den unges selv-værd.

For at modvirke den risiko kan man følge de fremgangsmåder, som er nævnt her i kapitlet. Dernæst bør man overveje en alternativ indsats for særligt sårbare unge, da deres behov kræver noget ekstra. Undgå især at give dem uuddannede, uprofessionelle mentorer.

Man skal også sikre sig forældrenes støtte til indsatsen, og at den unge har tilstrækkeligt med ressourcer og sociale færdigheder til at indgå i en mentorrelation.

Andre kendetegn ved mentees og mentorer lader også til at påvirke relationens vigtige varighed. Det har vist sig, at match med 13-16-årige oftere går i stykker, end match med 10-12-åriges. Det tyder på, at udbyttet bliver bedst for de yngre unge.

Frivillige mentorer, som er over 25 år, virker desuden til at være mere stabile end 18-25-årige, som ofte er ved at gennemgå mange forandringer i deres eget liv.

Det tætte personlige bånd, der skabes mellem mentor og mentee – og som er et vigtigt kriterium for effekt – kan samtidig blive en udfordring i sig selv:

Mentoren kan brænde ud uden supervision

Det kan let ske som følge af den unges op- og nedture, som mentor ikke må føle sig personligt ansvarlig for.

Relationen mellem mentor og mentee er personafhængig, og det kan gøre indsatsen skrøbelig. Mentor kan blive syg eller flytte, eller måske fungerer matchet bare ikke fra starten af. Så må der laves et nyt match, og derfor kan det være vigtigt at have flere mentorer på standby.

”Det kan være en udfordring at få den unge og forældrene til at se nødvendigheden af en mentor – hvad er det mentoren kan, som forældrene ikke kan?”

*Christian Østergård,
Syd- og Sønderjyllands Politi*

De unge skuffes ved indsatsens ophør pga. manglende afslutning

Det ses hyppigt, at de unge mentees skuffes dybt over afslutningen – eller manglen på den – i deres mentorrelation.

En klar tidsramme for indsatsen, trinvis nedtrapning, en rituel afslutning og eventuelt en opfølgende indsats bagefter kan gøre overgangen blødere og mere acceptabel. Typisk giver mange kommunalt ansatte mentorer i Danmark grønt lys til, at de unge bare kan ringe, hvis der er noget. På den måde kan indsatsen fortsætte uformelt på et lavere blus. Frivillige mentorer fortsætter også tit relationen efter det første, aftalte år.

”Frivillige mentorer skal ikke bruges på de hårdeste unge. Klæd de professionelle endnu bedre på, og mød de unge ligegyrdigt versus jævnbyrdigt.”

*René de Claville Juhler,
Ungerådgivningen i Århus*

Erfaringer med implementering

En række praktiske erfaringer fra andre mentorindsatser kan være nyttige at kende på forhånd, hvis man selv skal involveres i en mentorindsats. Her er nogle eksempler, som kan udgøre en tjekliste, inden man går i gang. Den viser både nogle faldgruber og løsningsforslag, man skal være opmærksom på.

Opstartsudfordringer

- Professionelle kan være skeptiske over for, om frivillige kan have noget potentiale, og om en ny indsats skaber en tungere arbejdsbyrde
- Hvis mentorindsatsen integreres i eksisterende, lokale strukturer, så medarbejderne her uddanner og superviserer nye mentorer, giver det mere lokalt medejerskab og opbakning
- Professionelle henviser for få unge - eller unge uden for kriterierne - til mentorindsatsen trods klare retningslinjer
- Begrænsninger i tid og ressourcer reducerer optaget og oplæringen af frivillige mentorer, så færre unge får glæde af indsatsen
- Der kan gå for lang tid mellem mentors oplæring og matching med en mentee – de kan glemme det lærte, miste motivation eller deres frie tid
- Det kan være uheldigt at lade den unge vente længe på en mentor

Fakta

De mest sårbare unges match har større sandsynlighed for at blive brudt. Unge, der har oplevet fysisk, psykisk eller seksuelt misbrug er samtidig blandt dem, der vil opleve de mest negative konsekvenser af en for tidligt afsluttet mentorrelation.

- Det kan være svært at finde nok frivillige mentorer – især mandlige. Mentorbehovet er som regel størst hos drenge, og en mandlig mentor kan påvirke de allermost kriminallitetstruede drenge mere
- Det kræver lang tid at rekruttere, vurdere og matche unge og frivillige
- Medarbejdere kan føle et pres over at skulle lave et match, selv om den perfekte frivillige ikke er til rådighed, så matchet beror på behændighed frem for mentors og mentees fælles interesser.

Det føles let at være mentor, hvis:

- Der er fælles baggrund, interesser, aktiviteter og sjov med den unge
- Mentee er entusiastisk med en god vilje
- Mentor kan være sig selv og tage det roligt
- Frivillige mentorer får en privilegeret rolle i de unges liv, fordi de ikke er ansatte og er gået ind i det uden ønske om økonomisk kompensation
- Frivillige mentorer ikke er begrænsede af et systems rammer, men kan forhandle deres egne støttesystemer med de unge med en fælles forståelse
- Frivillige mentorer og mentees på lige fod bruger deres fritid på at deltage og har samme interesse i, hvordan støtten skræddersyes og forhandles
- Der opretholdes en dialog mellem mentor og mentee
- Mentor evner at lytte, være tålmodig og udtømmende.

"Husk at vejlede. Den unge rummer mange svar selv. Hjælp til selvhjælp. Hav et løsningsfokuseret menneskesyn, og inviter dig ind i deres måde at forstå "verden" på."

*Daniel Frank, SSP,
Forebyggelse & Rådgivning
i Odense*

Men det kan være svært, når:

- Den unge ikke selv tager kontakt, foreslår aktiviteter eller overhovedet virker, som om han/hun vil mødes
- Der kun er få steder at tage hen på udflugt i nærheden
- Afsides steder med lange afstande kræver, at mentor har en bil
- Det er svært for mentor at være vidne til den unges udfordringer og svære erfaringer, uden at kunne gøre noget ved det
- Mentor finder det problematisk at fortælle om mentee til de ansatte, af frygt for at det vil blive opfattet negativt af den unge
- Mentor bekymrer sig om at slå til som mentor
- Mentor påvirkes af fx den unge mentees anbringelse
- Den unge afbryder matchet uden forklaring.

"Husk på, det er systemet, de er sure på. Gå hjem med noget positivt. Og det er vigtigt at være tydelig i en overgivelse til noget andet."

*Henrik Vang Nielsen,
Socialforvaltningen
i København*

Fakta

Konsekvent kontakt mellem mentor og den unge i flere timer ad gangen 3-4 gange om måneden kan være alt-afgørende for positive forandringer.

Frivillige mentorer efterlyser:

- Mere oplæring, networking og støtte
- Flere muligheder for gruppeaktiviteter med de andre match og/eller mentorer
- Forbedret overgangsproces for matchophør
- Mere samarbejde med forældre/forsørgere, så matchet fungerer.

Udgifter

Omkostningerne i en mentorindsats varierer meget, afhængig af om mentoren er frivillig eller professionel, men kun en professionel kan håndtere en ung person med komplekse og massive problemer på forsvarlig vis – såvel over for den unge som sig selv.

Den frivillige mentorindsats Big Brothers Big Sisters er ifølge amerikanske cost-benefit-analyser rentabel. Støtte og supervision siges at koste ca. 6000 kr. pr. match pr. år. Pengene går til det professionelle personale, som rekrutterer, screener og oplærer frivillige, alt imens de også etablerer og superviserer match. Mentor betales ikke og benytter sin fritid.

Det kan samtidig være en fordel at integrere indsatsen i eksisterende lokale strukturer frem for at skabe noget nyt separat. Dvs. at de, der allerede arbejder med de unge lokalt, involveres i oplæring og supervision. Det kræver tid, men skaber ejerskab og sammenhæng.

"En ung, der fylder 18 år, og som har røget hash, siden han var 12 år, er ikke klar til at stå på egne ben, selv om alderen dikterer dette. Her er en mentor oplagt."

*Thomas Gajhede,
Børnesagens Fællesråd*

En god ide...

Løbende oplæring af og støtte til frivillige mentorer kan hjælpe dem med at kunne håndtere ny indsigt og viden om den unge, f.eks. om stofmisbrugsproblemer eller fængslinger i den unges familie.

Eksisterende fritidstilbud for unge med særlige behov kan få endnu større virkning, hvis en række anbefalinger følges.

Fritidsindsatser

De mekanismer, som giver positiv effekt, forklares på flere måder. Udviklingsforskningen påpeger, at det kan styrke unge menneskers udvikling og færdigheder at have muligheden for at være sammen med en støttende voksen og deltage i meningsfulde og udfordrende aktiviteter sammen med ligemænd.

Samtidig kan risikoen for afvigende adfærd øges, hvis unge har et uor-

ganiseret fritidsliv uden voksenopsyn. Derfor kan man forsøge at involvere de unge i velorganiserede fritidsaktiviteter i stedet for.

Der findes gruppeorienterede indsatser, der bygger på tanken om, at det, som de unge ellers ville søge gennem ungdomsgrupper med uroskabende adfærd, tilbydes i fritidsindsatsen – fx klubben. Klubben kan udgøre et alternativ ved at rumme udfordringer, fælles-

skab, støttende voksne og tilbyde et sted at høre til.

Endelig har en systematisk kortlægning af effekten af organiserede fritidsindsatser for børn og unge vist, at de indsatser, som lægger vægt på personlige og sociale færdigheder, kan forbedre deltagernes selvopfattelse, positive sociale adfærd, karakterer og tilknytning til skolen, alt imens deres problem adfærd nedbringes.

Eksempler

Klubber – Gang Prevention Through Targeted Outreach (GPTTO) & Gang Intervention Through Targeted Outreach (GITTO)

Amerikansk klubtilbud til unge, der risikerer at blive eller allerede er involveret i uroskabende grupper.

Den forebyggende indsats, GPTTO, har flest 10-12-årige, mens den intervenserende indsats, GITTO, har flest 16-årige brugere. De kommer fra fattige kår, og en stor del er allerede – eller er ved at blive – involveret i uroskabende grupper. De har problemer i skolen, en del har båret våben, begået forbry-

delser m.v. Klubberne arrangerer interessebaserede aktiviteter og tilbyder misbrugsservice, skole-, job- og færdighedstræning – foruden fjernelse af tatoveringer. De unge findes bl.a. via opfølgende arbejde.

Hyppig deltagelse i indsatserne medvirker til forbedrede skoleresultater, mere positive sociale relationer, mere konstruktiv brug af fritiden, mindre kontakt med retssystemet og reduceret kriminel adfærd. Sandsynligheden for at stjæle og ryge pot falder, alt imens adfærd, der relateres til gruppeadfærd, herunder særlig påklædning, forsinkes.

Efter skole – Maryland's After School Community Grant Program

Et rekreativt program fra USA med fritidsaktiviteter såsom sport, kunst og håndværk.

Fritidsaktiviteterne veksler med lektiehjælp og lektioner i sociale, følelsesmæssige og kognitive færdigheder. Herunder evnen til bl.a. at udtrykke følelser og løse problemer.

De 11-14-årige elevers kriminelle adfærd reduceres markant bl.a. via positive kammeratskaber og et øget incitament til ikke at tage stoffer. Deltagerne bor i områder med meget kriminalitet.

De nærmere fremgangsmåder og kendetegn ved effektive fritidsindsatser spiller en stor rolle i forhold til, om de har en effekt – og om de betaler sig.

Unge 10 - 16-årige

Unge mellem 10 - 16 år, men primært de 11 - 12-årige, som er både i lettere og mere alvorlig grad af "risiko" for kriminalitet, kan ifølge forskningen opleve gode effekter af en fritidsindsats, der benytter fremgangsmåderne her på siden. De unge, der er blevet undersøgt, kendetegnes ved at bo i mellemstore og store byer med et højere fattigdoms- og kriminalitetsniveau end det omgivende samfund.

Det kan være en udfordring for fritidsindsatser at tiltrække og engagere de rigtige unge – nemlig dem, som er mest overladt til sig selv og kan have mest brug for den. De kan være sværere at motivere. Det tager tid.

"De unge, vi arbejder med, vil gerne have voksne, der gider dem, er sjove at være sammen med og er der gennem tykt og tyndt... hver dag! Hold ud, hold ud! Som de selv siger... Så får man deres tillid og respekt. De har brug for flere voksne, de respekterer, for at ændre deres narrativ."

*Clifford Phillips,
Buret i København*

Vigtige fremgangsmåder

Fritidsindsatser har de bedste chancer for at skabe positive forandringer, hvis de omfatter:

- Veluddannet, tilstedeværende, støttende og stabilt personale
- Strukturerede aktiviteter
- Tydelige og eksplicitte mål for indsatsen
- Voksenrespons på forstyrrende og asocial adfærd
- Betoning og understøttelse af de unges sociale og emotionelle færdigheder
- Trinvis læring med aktive læringsformer på fokuserede tidspunkter med et synligt og udtalt formål
- De unges aktive og hyppige deltagelse
- En varighed på mindst et år
- Aktiviteter, der svarer til de unges alder, livsstil og dagsrytme
- En aktivt opsøgende indsats over for de mest sårbare unge
- Samarbejde mellem forskellige aktører, som kan henvise unge til indsatsen.

Fakta

En undersøgelse blandt københavnske unge i klubber viser, at 1/4 kunne tænke sig flere regler i klubben, mens 2/5 ønskede mere konsekvens over for kammerater med dårlig opførsel.

Prøv at undgå...

Ligesom en fritidsindsats kan bane vejen for fremgang, kan den til tider også ende med at føre til det stik modsatte af hensigten.

De unge kan påvirke hinanden i negativ retning

Når en gruppe unge med adfærd, der afviger fra de gældende samfundsnormer, bringes sammen i en indsats, kan det øge deres risiko for at begå kriminalitet. Og det er uanset, om de kender hinanden på forhånd eller ej. Hvis de gør, kan det styrke deres gruppetilhør og gruppeorienterede adfærd yderligere.

Væresteds- og klubindsatser har nogle gange vist sig at være en uheldig tilgang, hvis ikke der er et opmærksomt og kompetent personale til stede.

Jo ældre jo sværere

Udfaldet kan også variere alt efter målgruppens kendetegn. Fx oplever 10-13-årige deltagere i klubindsatsen GITTO positive effekter af indsatsen, som søger at trække de unge ud af eksisterende uroskabende grupper. De tager færre stoffer, har generelt mindre kriminel adfærd, værdsætter skolen mere, laver flere lektier og får flere positive familierelationer. Derimod har de lidt ældre 14-18-årige ikke nogen målelig effekt af at deltage i indsatsen.

Den relaterede, men forebyggende klubindsats, GPTTO, viser positive resultater for de 13 - 15-åriges karakterer i skolen, mens de 16 - 18-årige trods øget selvtillid i forhold til skolen direkte øger et negativt samvær med jævnaldrende i årets løb. Her er indsatserne ikke givtige nok for de ældre unge. Det er også sket, at væresteder begynder som – eller udvikler sig til – omdrejningspunktet for volds-episoder. Men som i indsatsen *The Neutral Zone* i USA er det muligt at få gjort op med uroen med et massivt personalefremmøde.

*"De 14-16-årige er svære
at nå. Ofte har de travlt
med ungdomsliv."*

**Søren Nørregaard Madsen,
Institutionsafdelingen
i Fredericia**

“Koncentrationen af mange unge med problemer kan i sig selv skabe yderligere problemer. Institutioner af høj kvalitet viser imidlertid, at børns sociale, kognitive og følelsesmæssige udvikling kan styrkes af denne institutionsindsats. Konklusionen er, man er nødt til at analysere, hvad der sker på projektet.”

*Mogens Nygaard
Christoffersen, SFI*

Vedholdenhed påkrævet

The Youth Inclusion Project i England

Fritidsindsatsen har søgt målrettet at indkredse de 50 mest udsatte unge i et område. Det tog i gennemsnit 9 gange at engagere en ung i denne målgruppe, men det kunne tage alt fra 1-30 forsøg!

Eksempler

Her er to eksempler på, hvad man bør undgå. I begge tilfælde har indsatserne været nødt til at skifte strategi:

Gang Intervention Through Targeted Outreach (GITTO)

Ude af kontrol

Klubindsatsen, der søger at få de unge ud af eksisterende uroskabende grupper, hyrer tidligere gruppemedlemmer fra lokalområdet til at opsøge de unge. De er også gode til at få de unge ind i klubben, men pga. manglende erfaring og træning er de ikke gode til at køre programmet. Klubben fyldes af rusmidler og tegn på de unges gruppetilhør, f.eks. via påklædning. Ansættelsen af en projektkoordinator, der superviserer de opsøgende medarbejdere, skaber mere struktur. Klubben får strenge regler om påklædning og adfærd for at sikre, at "gruppe-mentaliteten efterlades på dørrinnet".

Erfaringer med implementering

Der er nogle særlige kendetegn ved fritidsindsatsers forløb, man skal være opmærksom på, hvis man vil indføre et nyt fritidstiltag, eller overvejer at gennemse og kvalitetssikre en eksisterende indsats.

Henvisning af unge

- Det er til tider svært af få den unge til at deltage, da det oftest er frivilligt
- Opsøgende gadeplansarbejde kan være en vigtig faktor i rekrutteringen
- Samarbejde med skole, sagsbehandlere og politi m.fl. giver tip til, hvilke unge med begyndende problemer, der kunne rekrutteres til klubben og lign.
- Samarbejdsrelationer tager tid at skabe og vedligeholde

Pendlerprojektet i Århus

Uklare pædagogiske mål
Ifølge evaluator er det et problem, at der mangler klare pædagogiske mål, og at relationen er det eneste, der arbejdes metodisk med, næsten uanset hvor den fører hen.

15 - 18-årige unge drenge får deres egen klub, da de ikke kan rummes i den eksisterende. De voksne stiller ikke krav til de unge og spiller i stedet med på de unges snak, selv om stilen er sjofel eller lignende. Men pædagogerne ændrer denne taktik til en mere regelfast.

De unge virker mere begejstrede for at lære noget end at deltage i action-packed aktiviteter. De påskønner skiftet og efterspørger selv fastere rammer for adfærd i og uden for projektet. Man skulle "ikke bare kunne komme og gå".

- Udskiftning i personalet hos samarbejdspartnerne kan være et problem – de nye vil mangle oplæring. Løs dette via løbende indsatsundervisning for nyansatte
- Støttende kammerater og forældre er vigtige for, at den unge involverer sig
- Unge, der allerede deltager, er gode til at hverve andre unge ved at opsøge dem sammen med en nøglemedarbejder

Fastholdelse af unge

- De unge falder ofte fra med tiden, hvilket er problematisk, fordi gode indsatsresultater kræver længerevarende og hyppig deltagelse
- Forskellige aldersgrupper kræver forskellige aktiviteter - de unge møder nogle gange ikke op, hvis de skal deltage med nogen, der er yngre
- Aktiviteter kan være kønsopdelte, hvor det vurderes kulturelt passende
- I storbyerne tages der højde for forskellige "gang"-territorier. Enten skal aktiviteter afholdes på neutral grund eller inden for ens egne grænser
- At aflyse aktiviteter reducerer de unges fremmøde fremover
- Med etableringen af forbindelser til eksisterende organisationer, sportsklubber osv., kan deltagerne fortsætte dér efter programmets slutning
- Fremmøde øges, hvis de unge er involverede i planlægning og aktivitetsvalg.

“De unge selv skal være en del af projektet, så de kan være med til at tage ejerskab over de ting, vi laver.”

*Ronny Frank,
frivillig i Gademix i Kolding*

Vanskelig programstart

Positive Activities for Young People

Basale opstartsproblemer

PAYP er et stort program med aktivitetstilbud i England og Wales for unge, som er i risiko for social eksklusion, for at begå en forbrydelse eller blive offer for en. De unge lever en kaotisk livsstil, bl.a. med rusmidler.

PAYP skal styrke deres personlige og sociale færdigheder gennem aktiviteter som sport, billedkunst, bowling, gokart, dans, klatring, vredeshåndtering og meget andet.

Opstarten af programmet lagde ud med både tidsmangel, problemer med at

rekruttere ansatte, finde passende aktiviteter og med at identificere programmets målgruppe.

PAYP gennemføres dog og medvirker ifølge de unge selv til, at de får det bedre med sig selv, får bedre relationer til voksne, nye venner og færdigheder.

Udgifter

Omkostningsniveauet varierer i høj grad, i og med at fritidsindsatser kan have karakter af mange forskellige typer af tilbud på mange forskellige præmisser. Ofte sammensættes flere forskellige elementer – især i de amerikanske programmer, ASP's, der foregår efter skole. Her tilføjer man strukturerede undervisningselementer ud over fritidsaktiviteter som sport, spil, film osv.

Det udbredte engelske og walisiske fritidsprogram, der har fokus på inklusion, *The Youth Inclusion Programme*, kan ifølge sin evaluering svare sig økonomisk. Et skøn er, at indsatsen giver to og en halv gang tilbage af, hvad der er blevet investeret, når man regner på det faldende antal forbrydelser i programmets virketid. Programmet koster ca. 15.000 kr. pr. ung over en treårig periode.

Klubindsatser som det amerikanske *The Neutral Zone*, der har åbent i aftentimerne, er ifølge forfatterne til undersøgelsen omkostningseffektiv. Klubben låner nemlig lokalerne på en skole, mad og materialer til klubaktiviteter doneres, og arbejdskraften er frivillig. I forhold til effekt lægger indsatsen måske en dæmper på kriminaliteten, men kun inden for klubbens åbningstid, og resultaterne er usikre.

Andre programmer efter skoletid, som fx *Enhanced after-school program*, er derimod dyrt og har en svagere effekt end forventet. Nogle fritidsstudier påpeger dog, at en

tidlig og forebyggende indsats over for unge i høj risiko, som i GPTTO og GITTO, svarer sig på langt sigt. Det er langt billigere end at håndtere problemerne i retssystemet.

Det kan give gode resultater både at have en mentor og sideløbende deltage i organiserede aktiviteter og/eller samvær med andre unge og voksne.

Kombineret indsats

En kombineret indsats giver mulighed for at påvirke flere områder af de unges liv. Såvel en-til-en med en mentor som i et forum med andre unge, den deltagende unge kan spejle sig i. Kombinationen skaber nye potentialer og udfordringer.

De virksomme mekanismer bag kombinerede mentor-fritidsindsatser forklares på samme vis som for henholdsvis mentorindsatserne og fritidsindsatserne.

De unges egen udvikling styrkes, understøttes og forbedres af en støttende voksen, som de får et tilidsfuldt og personligt bånd til. Den voksne kan også agere rollemodel, som den unge identificerer sig med. Igennem fritidsaktiviteter kan den unges færdigheder forbedres, alt imens deltagelsen i aktiviteten skal stå i modsætning til den unges mulige alternative samvær med uroskabende kammerater.

Unge 11 - 14-årige

De unge, som har vist sig at have særlig stor glæde af en kombineret indsats er 11 - 14 år gamle og defineres blot som værende "i risiko". Risikoen er primært vurderet ud fra, at de bor i storbykvarterer med lav socioøkonomisk status. Nogle er udpegede, fordi det går dårligt i skolen, de har svært ved det faglige, pjækker eller har særlige adfærd- eller følelsesmæssige kendetegn. Overvej, hvad der kendetegner de unge, og hvordan man bedst kan styrke deres psykosociale udvikling.

Eksempel

Et ungdomscenter - The South Baltimore Youth Center

De unge kan deltage i positive sociale aktiviteter og har en bestemmende rolle. Alle aktiviteter skal planlægges og udføres af de unge. Centret har en uformel struktur og ligger i et område med høj fattigdom og stor arbejdsløshed i en storby i USA.

Der er pool, TV og computere til rådighed på centret, som har åbent i dagtimerne

efter skole i weekenden og i skoleferien.

Personalet ser det som deres rolle at støtte de unge i, hvad de vil – såvel på centret som i deres personlige liv. Centret tilbyder også mentorer i form af personale eller frivillige studerende, og de unge undervises desuden i boglige færdigheder. Opsøgende arbejde på gaden rekrutterer unge til centret, og de henvises også af skoler mv.

Stedet bygger på tanker om "empowerment" og tillid.

Personalet agerer substitut for fraværende voksne i de unges liv og styrker socialisering.

Indsatsen har effekt på højrisikoadfærd og lader til at reducere stofbrug, kriminalitet og vold.

Stedets regler:

1. Hvis noget skal gøres, gør du det.
2. Ingen stoffer.
3. Ingen slåskamp.
4. Ingen sko i møblerne.
5. De unge skal sikre sig, at reglerne følges.

Vigtige fremgangsmåder

De mentor-fritidsindsatser, som har vist sig at skabe de fleste og største positive forbedringer, kendetegnes ved:

- Ugentlig kontakt og mindst et års varighed
- At indsatsen udvikler sig i forhold til den unges behov
- At tilbyde et sikkert og positivt socialt miljø
- Aktiviteter, de unge tiltrækkes af – bl.a. via variation, udfordringer og overraskelser
- Aktiviteter, der fremmer sociale, emotionelle og kognitive færdigheder
- Engagerede og kompetente voksne, der er der for de unge
- At de voksne kan være passende rollemodeller
- At de unges forældre bliver involveret
- At relationen og aktiviteterne har et tydeligt formål om positiv udvikling
- Lektie- og skolehjælp efter behov.

Med en mentor-fritidsindsats kan man påvirke den unge såvel en-tiden som i samvær med andre unge, og man kan opleve den unge i flere sammenhænge.

Det kan i en velkoordineret indsats skabe nye muligheder for forståelse og nå flere sfærer af den unges liv og på den måde måske medvirke til en mere gennemgribende forandring, end hvis man kun berører en enkelt sfære.

De foregående kapitler, som beskriver henholdsvis mentor- og fritidsindsatser, rummer tilgange, der også kan anvendes i en kombineret indsats. Samtidig er der mange ens og gennemgående træk i de særligt effektive fremgangsmåder.

”Erfaringer med nederlag kan betyde, at de unge nedvurderer sig selv under deres potentiale. Hav fokus på de sociale relationer, der understøtter de unges selv-værd.”

*Mogens Nygaard
Christoffersen, SFI*

”Vi har lektieklub for at hjælpe de unge på vej og for at fortælle de unge, at det med skole ikke er et tabu.”

*Ronny Frank,
frivillig i Gademix i Kolding*

Unge og voksne mentorer
En undersøgelse af frivillige mentorer viser, at unge "high school"-mentorer fokuserer mere på deres mentees sociale relationer med andre unge og oftere involverer dem i at træffe beslutninger. Voksne mentorer fokuserer derimod mere på de unges skolegang. De voksne medvirker til langt flere og større forbedringer end de unge "high school"-elever. Bl.a. styrket prosocial adfærd, mindre pjækteri og bedre skolepræstationer.

Prøv at undgå...

Mange af udfordringerne i mentor-fritidsindsatserne går igen – separat og sammen.

Det nære personlige bånd til mentoren kan blive så krævende, at mentoren – frivillig som professionel – risikerer at brænde ud og falde fra. Men jo større udfordringer, den unge står over for, jo vigtigere er det, at mentor er professionel.

Manglende supervision kan føre til mentors frafald

Med løbende supervision kan mentor derimod bearbejde sine bekymringer og frustrationer.

Samtidig skal der være klare retningslinjer for, hvornår mentor kan stå til rådighed – her spiller mentors privatliv og procedurer omkring overarbejde også ind. Er der i øvrigt tænkt over at sikre de frivilliges fortsatte engagement?

”En indsats skal rettes mod aktiv fastholdelse af den voksne – deres fortsatte interesse er vigtig. Opfølgning af aktiviteten er også vigtig! Alt for ofte slutter den bare.”

*Søren Gatzsche,
Fritid og Samfund*

Utilstrækkelig afslutning og opfølgning på relation skaber skuffelse

Der er relevante hensyn at tage på forhånd, inden mentorrelationen slutter, da det skaber et vakuum, når stærke personlige bånd ophører eller overgives til noget andet.

Abstrakte og irrelevante aktiviteter fænger ikke

Der er mange ting på spil i ungdomslivet, og hvis aktiviteterne ikke er meningsfulde for de unge og tager udgangspunkt i de unges egne interesser og problemstillinger, så tabes de på vejen. Hvad angår fritidsaktiviteter, skal de afspejle en forståelse for de unge mennesker, der arbejdes med, og de skal have de unges styrkede trivsel og udvikling som mål.

Storslåede aktiviteter skaber ikke nødvendigvis storslåede resultater

Nogle projekter forsøger at tiltrække "de hårde drenge" med vilde aktivitetstilbud som gokart, paintball, militære forhindringsbaner og ture i vildmarken. Det er ikke altid hensigtsmæssigt.

Aktiviteter kan være uegnede til at udvikle eller vise færdigheder, og samtidig kan de blive uforholds-

mæssigt omkostningsfulde. Udflugter eller rejser til fjerne og vilde egne kan typisk ende med at begrænse såvel de ansatte som de unges handlekraft. Fysiske prøvelser og sanktioner kan blive for ekstreme på ture som disse og kan tippe balancen mellem hård og kærlig konsekvens.

Gruppen i en aktivitet kan påvirke den enkelte såvel positivt som negativt

Kombinerede mentor-fritidsindsatser kendetegnes ved, at de unge både indgår i en personlig relation med mentor og i et forum med an-

dre unge. Men det kræver overskud.

Hvis der arbejdes med en eksisterende gruppe, respekteres det positive, der ligger i de unges relationer, og de unge vil oftere deltage. Der kan arbejdes med konkrete konflikter, og de unge kan støtte hinandens udvikling, og på den måde flyttes samlet.

"De unge vil hellere støttes af andre unge. Der kan være positive påvirkninger fra andre unge."

Benny Wielandt, FUE

De kan omvendt også trække hinanden ned. Godt gruppearbejde vil dog ofte splitte gruppen ad, så de unge integreres i andre gruppesammenhænge, når de har fået nye perspektiver og ønsker at ændre adfærd.

"Der er synergier mellem de unge. De positionerer sig. Nogen kan forstyrre de andres positive tilgang. Det kan kræve en individuel snak med "al-faen." Der er ingen lette løsninger, men vær opmærksom på det."

*Leif Jønsson,
Landsforeningen af
Ungdomsskoleledere*

Erfaringer med implementering

Følgende fordele og ulemper er måske nogle, man vil møde – eller allerede kender.

Find samtidig inspiration fra afsnittene med erfaringer fra mentor- og fritidsindsatser set hver for sig.

Kendetegnene går på tværs, ligesom nogle af erfaringerne her vil være interessante for mentor- eller fritidsindsatser.

Udfordringer med sammensatte programmer og brugen af frivillige

- Det virker vanskeligere at implementere intense og mere omfattende indsatser, hvis man ikke har været vant til det lokalt
- Det kan være et problem at finde nok frivillige mentorer – det skaber ventelister for de unge og mangel på afløsning, hvis en mentor flytter m.v.
- Det kan være lidt sværere at finde frivillige mænd – frivillige er oftest kvinder. Mentors køn kan dog betyde

mindre, hvis mentor er voksen frem for ung

- Frivillige kan have svært ved at opfylde krav om dokumentation – fx af den tid, de anvender sammen med den unge
- Unge mentorer aflyser i højere grad aftaler med mentee end ældre
- Unge mentorer, der får privilegier for deres indsats, bryder oftere kontakten med mentee'en efter den obligatoriske mentorperiode end de, der ikke belønnes.

Møder med andre mentormatch kan styrke mentors motivation

Når yngre mentorer mødes med andre mentormatch, kan de føle støtte fra andre mentorer, så deres match varer længere.

Udgifter

Mentor-fritidsindsatser kan være både omkostningstunge og relativt billige at sætte i værk. De kan naturligvis variere endnu mere i deres udformning end mentor- eller fritidsindsatser isoleret set – der er flere

muligheder for at sætte indsatsselementer sammen. Derfor varierer omkostningerne også, afhængig af hvad man vælger at gøre.

Nogle eksempler på mentor-fritidsindsatser og deres udgifter kan give dig en ide om spændvidden.

Frivillige kan tilføje et ekstra element til en indsats, uden at den bliver dyrere. Det har nogle tiltag med et ellers fast budget gjort. Nogle undersøgelser påpeger, at en frivillig mentor muliggør en indsats over for en gruppe af unge, som socialarbejderne ellers ikke ville kunne tage sig af.

Andre gange er der tale om frivillige sportsudøvere, som fx både er basketballtrænere og mentorer for de unge, som de træner og afholder kampe med.

Endelig opstår visse projekter ned fra i en lokal indsats, som i *Denver's Gang Rescue and Support Project* (GRASP) i USA. GRASP beror på frivillige voksne og tidligere "gang"-medlemmer, som har dannet en non-profitorganisation. De har primært brug for lokale faciliteter.

Fordele ved en kombineret indsats

At anvende både fritids- og mentorindsatser sideløbende, kan også rumme særlige fordele:

HardWork i København

Evalueringen viste at kombinationen af gruppearbejde og individuelt relationsarbejde gav flere muligheder for at arbejde med en ændring af den unges adfærd og styrke hans kompetencer. Den personlige kontakt var afgørende for hele indsatsen. Dertil var gruppearbejdet et supplement, og de fælles kompetencege-

vende aktiviteter var et vigtigt led i at skabe ny identitet og adfærd hos de unge.

Hundeslædeprojektet fra 1990'erne

Unge ville ikke svigte

En mentor arbejdede med en kammeratgruppe på 5 - 7 i faste aktivitetsgrupper på Amager.

De 13 - 18-årige drenge fik en nær og fortrolig kontakt til deres "bonus pater" og identificerede sig med ham. De ville ikke svigte hans tillid. Derfor blev de

flovede, når han konfronterede dem med deres kriminalitet – han blev nemlig straks informeret, hver gang de blev registreret for noget.

Konfrontationen skabte splittelse mellem deres normer og det nye kodeks i gruppen, som "bonus pater" var med til at skabe. Den personlige holdningspåvirkning virkede i en sådan grad, at deltagerne til slut mente, deres forandringer var udtryk for deres egen modningsproces.

I et intensivt mentorprogram fra USA med frivillige mentorer og løbende gruppeaktiviteter skønnes det, at der bruges omkring 5700 kr. pr. ung mentee i indsatsen, da indsatsen kræver ansatte programrådgivere og -administratorer.

Dyre eller omfangsrige programmer behøver ikke at være mere effektive. Det afhænger af mange faktorer – bl.a. implementeringen af programmet.

The Quantum Opportunity Program koster ca. 142.500 kr. pr. ung fordelt over 5 år. Trods utallige elementer fører programmet ikke til mindre risikabel adfærd, kriminalitet eller negativ gruppeorienteret adfærd. Programmet består af sagsbehandling kombineret med en mentorindsats, undervisnings- og uddannelsesaktiviteter, samfundsorienterede aktiviteter, udviklingsaktiviteter og praktisk støtte.

Indsatsen lader dog til at øge deltagerens forbrug af alkohol og illegale stoffer, men den påvirker samtidig de unges gennemførelse af "high school" positivt. Det forklares med, at sagsbehandler-mentor-elementer, som netop havde et uddannelsesformål, var blevet implementeret godt.

Til tider er det udflugter og rejser, som kan gøre en mentor-fritidsindsats ekstra bekostelig. I *Hundeslædeprojektet* fra 1990'erne på Amager, som bestod af en voksen, ansat mentor for en gruppe unge, blev projektet afsluttet med en tur til Grønland, som ifølge evaluatoren kun havde et tvivlsomt præventivt udbytte.

Til gengæld menes indsatsen at være besparende i forhold til potentielt at have gjort døgnanbringelser unødvendige – dengang 35.000 kr. månedligt i forhold til

indsatsens udgift på 2000 kr. per ung per måned – ikke medregnet løn til de unges mentorer ("bonus pater") eller materialer til deres aktiviteter sammen.

Alt i alt er der mange muligheder for at sammensætte en indsats, som kan møde de unges behov. Det er ikke så meget antallet af indsatskomponenter eller dyre udstyrsstykker, der skaber en positiv forskel, som det er fremgangsmåden i indsatserne og deres øje for den mangesidede kontekst, de skal fungere i.

"Tilbuddet skal tilrettelægges den unge/gruppen hver gang. Der er stor forskel på, hvor vi er i landet. Det er svært at overføre en metode til et andet sted/menneske."

*Kristian Larsen,
SSP Syddjurs*

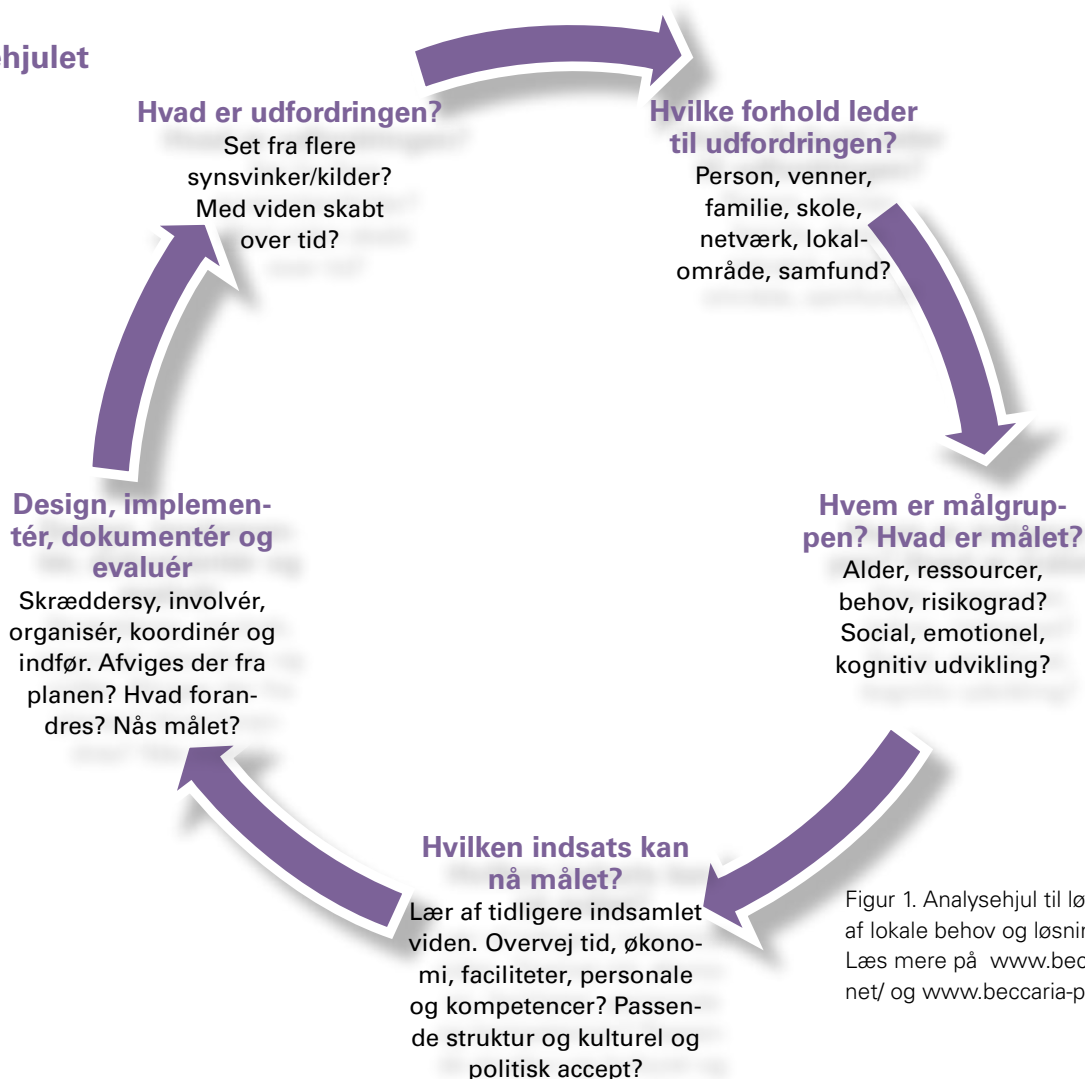
Vurdér fra gang til gang

Vurdér, hvilke lokale udfordringer og behov I står over for, inden I sætter en indsats i gang. Det øger sandsynligheden for, at det, I vælger at gøre, passer til situationen, og at det vil få den bedst mulige virkning.

Der findes mange modeller med gode spørgsmål til, hvordan lokale behov og løsninger afdækkes. Modellerne hjælper også med til at lære af det, man gør, og justere en indsats på sigt.

Her er én model inspireret af Beccaria-standarderne, som er udviklet i et samarbejde mellem europæiske lande og lavet for at sikre kvaliteten i kriminalitetsforebyggende projekter.

Analysehjulet

Figur 1. Analysehjul til løbende afdækning af lokale behov og løsninger
Læs mere på www.beccaria-standards.net/ og www.beccaria-portal.org

Dilemmaer i forebyggelse

Ud over de beskrevne velunderbyggede effekter, fremgangsmåder og implementeringserfaringer i mentor- og fritidsindsatser, er der andre aspekter, som er sværere at give nogen enkle eller forudgående svar på.

Nogle af vores samarbejdspartnere har givet et bud på de mest centrale spørgsmål, og de er beskrevet her. Måske har I også selv erfaringer, som kan tænkes med i fremtidige indsatser.

Fakta

Især hvis deltagerne er langt fra at have begået kriminalitet før og kun 'i lille risiko' for det, kan det virke afskrækkende, hvis indsatsen proklamerer, den er til for at hindre kriminalitet.

Hvordan håndterer I risikoen for at stigmatisere indsatsdeltagerne?

"Hvordan kan vi som system blive bedre til at holde os for øje, hvordan vi er med til at skabe børn/unge med sociale problemer?"

Heidi Alstrup,
Ungerådgivningen i Århus

"Stigmatisering er et vigtigt opmærksomhedspunkt – og uundgåeligt ved etablering af tilbud rettet mod specifikke ungegrupper. Brobygning kan så tage udgangspunkt i de etablerede tilbud. At blande de unge (rød, gul, grøn) er en mulighed. Ellers kan udfaldet være negativt."

Søren Nørregaard Madsen,
Institutionsafdelingen,
Fredericia

"Man skal ikke have berøringsangst for indsatsens formål i forhold til problemstillingen, men det skal overvejes, hvordan man skilter med det!"

Thomas Gajhede,
Børnesagens Fællesråd

"Normalitetsbegrebet har alle som mål og ønske."

Claus Jul,
Kultur og Fritid, Furesø

Hvordan forholder I jer til problemstillinger med grupper af unge?

"Det er bedre at fokusere på fænomener (her subkulturer (gangkulturer)) end enkeltpersoner og deres handlinger – og vurdere problem- "tyngden" i subkulturerne.

De udsatte unge er sat uden for i mange sammenhænge og i egen oplevelse – og er derfor som udgangspunkt stigmatiseret.

De har ofte også selv en gruppedannelse, hvor de ekskluderer sig selv. Når man som barn gentagne gange oplever at blive ekskluderet, er det dejligt at være i en gruppe, hvor man kan ekskludere andre."

Knud Erik Hansen,
SBI

"Hvorfor er de unge i en gruppe? Fordi de får noget, de mangler i andre arenaer i deres liv. Der er en fare i at definere gruppen som gruppe, hvis de ikke gør det selv. Man kan også komme til at glemme individet og deres håb og drømme for deres eget individuelle liv."

Charlie Lywood,
SSP i Furesø

"Anerkend at gruppe-jeg'et kan være stærkere end individ-jeg'et. Arbejd med en ny historie omkring fællesskabet, men husk den individorienterede del."

Daniel Frank,
SSP - Forebyggelse &
Rådgivning i Odense

"Det kræver konstant analyse af gruppen og hvert individ, om de skal deltage i en indsats. Vinder den enkelte, eller taber/fastholdes han eller hun i et negativt mønster?"

Man fastholder sin egen position, derfor skal andre eller begivenheder bryde identiteten."

Kjeld Pedersen,
SSP, Frederikssund

"Alle kan jo skifte gruppe og skifte grad af risiko brat eller løbende."

Benny Wielandt,
FUE

Hvordan – og i hvilken grad – involverer I de unges forældre?

“Mange forældre vil gerne vide, hvad deres børn foretager sig og oplever kontakten som positiv. Det er vigtigt at høre forældrene – de fleste vil deres børn det bedste. Hvordan støtter vi forældre, som har svært ved at tackle situationen, så de ikke står alene med opgaven?”

Anne Jensen,
Street Team i Horsens

“Forældrene er vigtige, fordi det er dem, der bliver – de professionelle rejser.”

Kjeld Pedersen,
SSP i Frederikssund

“Ikke nødvendigvis. Forældre kan være årsagen til, at man skal have en indsats. I andre tilfælde vil det ikke gøre skade i forhold til fastholdelse.”

Thomas Gajhede,
Børnesagens Fællesråd

“Det er vigtigt at definere opgaven. – Hold jer fra forældrearbejdet, hvis mentoren ikke matcher opgaven. Det kræver lidt, men det er nu bedst, hvis forældrene er med.”

Leif Jønsson,
Landsforeningen af
Ungdomsskoleledere

Mange veje til involvering...

Forældre kan involveres på mange måder i meget forskelligt omfang. Lige fra det bare samtykke til deres børns indsatsdeltagelse til selv at medvirke i indsatsen. Nogle fritidsindsatser benytter forældre som frivillig assistance på f.eks. udflugter. I visse mentorindsatser kan mentor blive hele familiens mentor og hjælpe forældrene i forhold til læge- og sagsbehandlerkontakt m.m. Endelig kan forældre inddrages eller orienteres gennem f.eks. besøg, møder, forældresammenkomster, nyhedsbreve og mails.

Hvem skal I samarbejde med lokalt, for at jeres indsats kan lykkes?

“Der er mange tværfaglige interesser – hvem sidder for bordenden? Lokal koordinati- on er vigtig – Civilsamfundet, kommunen og bopælen skal spille sammen.”

Kristoffer Rønde Møller,
BL - Danmarks Almene Boliger

“Samarbejd med fx de lokale klubber, foreninger, arbejdsmarkedet og politiet – og ud- dan foreningsfolket til at kunne rumme de unge.”

Anne-Marie Meller,
SSP i Ringkøbing-Skjern

“Byg en fælles “neighbour- hood feeling” – altså, at vi er en del af området sammen – gennem relationsarbejdet.”

Clifford Phillips,
Buret i København

“Indsatser for børn og unge er godt, hvis der arbejdes med inddragelse af de unge – giv dem ejerskab i og for pro- cessen. Vi skal ikke voksen- opfinde en masse ting uden at have stukket en finger i jor- den hos de unge. Hvis et pro- jekt ikke kører ordentligt, er det nødvendigt at hive de unge ind til en snak om nogle konkrete ideer til ændringer i det, der sker.”

Marianne Grønbech,
SSP i Svendborg

Rummer jeres indsats direkte styrkelse af de unges skolegang?

“Når man er ked af skolen, er det rart at have muligheden for at skifte miljø fx til fritids- klubben.”

Jon Anders Jørgensen,
BUPL

“Det er problemafhængigt. Der er fordele og ulemper. Skolen er for nogle det stør- ste problem. Der hvor nogle unge allermindst vil være og allerede har fået for mange nederlag.”

Claus Hansen,
SSP i Randers

“Man kan øge børns kognitive funktioner gennem motorisk og mentalt krævende aktivite- ter. Det kan udnyttes positivt ved, at man indretter skolen og eftermiddagstimerne til mere læring gennem kroppen frem for læring gennem hove- det. Lokale partnerskaber mellem skoler, SFO'er og idrætsforeninger har nogle steder kunnet øge den fysi- ske dimension i børns hver- dagsliv.”

Jan Toftegaard Støckel,
Syddansk Universitet

“Hvad med at styrke de fagli- ge – og kognitive – kompeten- cer? Styrke talenter. Sociale problemer og skolegang hæn- ger sammen. Man må tænke dem med.”

Kristoffer Rønde Møller,
BL – Danmarks Almene Boliger

STREK

"Hvordan dokumenterer jeg, at en ung, jeg havde i hænderne i hans ungdom, ringede 5-7 år senere og fortalte mig, som den første, at han var blevet far? Relationen har haft en særlig betydning for den unge."

Henrik Vang Nielsen,
Socialforvaltningen,
København

"Se de unges behov bag deres adfærd."

Hejdi Alstrup,
Ungerådgivningen,
Århus

Kort sagt

Visse forbehold knytter sig til mentor- og fritidsindsatsers virkning.

Mentorordninger, der ikke indeholder regelmæssige, konsekvente møder mellem mentor og mentee nedbringer sandsynligheden for, at indsatsen når de ønskede resultater. Faktisk kan ustabile mentorrelationer i mange tilfælde være værre end ingenting for et barns eller en ungs selvtilid. Varighed og kvalitet er alfa og omega.

Det er heller ikke tilstrækkeligt blot at få den unge til at bruge tid i klubben eller på sport og andre aktiviteter. Det er usandsynligt, at det i sig selv skulle forebygge kriminel adfærd eller løse andre trivselsproblemer, med mindre indsatsen benytter særlige fremgangsmåder. Korte, uintensiv indsats kan heller ikke forventes at medføre væsentlige forandringer.

Fritidsindsatser kan faktisk blive direkte problemskabende, hvis de ender som platforme for nogle unges negative påvirkning af andre unge. Og nogle gange er det måske slet ikke de unge, der deltager i indsatsen, som rent faktisk har mest behov for den?

Endelig bør man huske på, at det primært er de yngre unge, som ikke allerede er ude i kriminel eller grov problemskabende adfærd, som har vist de bedste forandringer ved at deltage i fritids- og/eller mentorindsatser.

Indsatsformerne er ikke umiddelbart gearede til tunge problemstillinger – og de må ikke erstatte andre mere passende tiltag.

Det er vigtigt, at

Mentor- og fritidsindsatser

- Varer i mindst et år
- Har ugentlig kontakt med deltagelse i flere timer pr. gang
- Omfatter en personlig, tillidsfuld relation til en støttende voksen
- Har eksplicitte formål
- Styrker personlige og sociale færdigheder
- Har et veluddannet og stabilt personale – også til at håndtere frivillige.

Vær særligt opmærksom på

Mentorindsatser

- Kan være direkte skadelige, hvis de brydes allerede efter få måneder
- Kræver uddannet personale til unge med store problemer
- Afhænger af grundig matching og løbende støtte
- Skal have en tydelig tidshorison med nedtrapning og opfølgning

Fritidsindsatser

- Kan samle unge med uroskabende adfærd og derigennem forværre eller udbrede den
- Kan påvirke de unges selvopfattelse negativt og skabe yderligere skel mellem dem og andre
- Skal have et tilstedeværende og indgribende professionelt personale
- Skal bevidst styrke de unges psykosociale udvikling aktivt, fokuseret og trinvist.

Tak

Følgende har bidraget til at belyse den internationale forskning med forskellige konkrete, danske erfaringer og analytiske perspektiver. Det er sket via en workshop med repræsentanter fra såvel forskning som praksis, spørgeskemaer, lokale interviews samt en følgegruppe. Tak for jeres medvirken og engagement.

Anne Gunnerud Mortensen,
SSP i Næstved Kommune

Anne Jensen,
Street Team i Horsens Kommune

Anne-Marie Møller,
SSP i Ringkøbing-Skjern Kommune

Benny Wielandt,
FUE, Fællesrådet for foreninger for uddannelses- og erhvervsvejledere

Bente Brandstrup,
Danmarks Vejlederforening

Bo Hansen,
SSP i Middelfart Kommune

Britta Kyvsgaard,
Justitsministeriets
Forskningskontor

Carsten Møller Jakobsen,
SSP i Aalborg Kommune

Charlie Lywood,
SSP i Furesø Kommune

Christian Østergård,
Syd- og Sønderjyllands Politi

Claus Emanuelsen,
Børnefamilieenheden
Brønshøj-Husum-Vanløse
i Københavns Kommune

Claus Hansen,
SSP i Randers Kommune

Claus Jul,
Kultur, Idræt og Fritid i
Furesø Kommune

Clifford Phillips,
Buret i Københavns Kommune

Daniel Frank,
SSP – Forebyggelse & Rådgivning i
Odense Kommune

Gitte Bossi-Andresen,
Socialstyrelsen,
Børn & ungeenheden

Hanne Korsgaard,
Børne- og Kulturchefforeningen

Heidi Alstrup,
Ungerådgivningen
i Aarhus Kommune

Henrik Vang Nielsen,
Socialforvaltningen og Projektba-
sen i Københavns Kommune

Jan Toftegaard Støckel,
Sport, Sundhed og Civilsamfund,
Syddansk Universitet

Jean-Jacques Royal,
SSP i Høje-Taastrup Kommune

John Singhammer,
Sportsvidenskab og Kliniske Bio-
mekanismer, Børnesundhed, SDU

Jon Anders Jørgensen,
BUPL

Kirsten Hviid,
Migration, Etnicitet, Samfund og
Velfærdsstudier, Linköping Univer-
sitet

Kjeld Pedersen,
SSP i Frederikssund Kommune

Knud Erik Hansen,
By, Bolig og Ejendom, SBI,
Aalborg Universitet

Kristian K. Larsen,
SSP i Syddjurs Kommune

Kristoffer Rønne Møller,
BL – Danmarks Almene Boliger

Leif Jønsson,
Landsforeningen af
Ungdomsskoleledere

Maren Hornbech,
DS, Dansk Socialrådgiverforening

Marianne Grønbech,
SSP i Svendborg Kommune

Michael Mogensen,
Erhvervs guiderne

Mogens Nygaard Christoffersen,
Børn og Familie, SFI

Ole Hansen,
SSP Samrådet

Ole Hessel,
High:Five

Pia Bach Hansen,
Street Team i Horsens Kommune

Preben Astrup,
Danmarks Idræts-Forbund

René de Claville Juhler,
Ungerådgivningen i
Aarhus Kommune

Ronny Frank,
Frivillig klubmedarbejder,
Gademix i Kolding Kommune

Søren Gøtzsche,
Fritid og Samfund

Søren Nørregaard Madsen,
Institutionsafdelingen i
Fredericia Kommune

Thomas Gajhede,
Børnesagens Fællesråd

Torben Berthelsen,
SSP i Varde Kommune

Torben Mikkelsen,
Bangsbo Klubberne i Faaborg

Guidens anbefalinger bygger på et solidt vidensgrundlag og henvender sig til alle aktører, der arbejder med – eller overvejer at indføre – mentor- og fritidsindsatser. Det gælder fx kommuner, boligselskaber og frivillige organisationer og herunder både beslutningstagere og frontmedarbejdere.

Guiden giver indsigt i mentor- og fritidsindsatsers effekter, hvorfor de virker, og hvem de virker bedst for. Der gives gode råd til de vigtigste fremgangsmåder – og hvad man skal være særligt opmærksom på at undgå. Samtidig opstilles der væsentlige erfaringer med indsatsernes implementering og deres varierende udgiftsniveauer. Endelig giver guiden et indblik i, hvilke specifikke og lokale vurderinger der kan være med til at øge chancen for, at en mentor- og/eller fritidsindsats bliver en succes.

Guiden bygger på en systematisk kortlægning af 50 undersøgelser, som er blevet identificeret blandt flere tusinde tekster. Undersøgelserne i kortlægningen har skullet leve op til flere kriterier for at blive inddraget. Herunder, at mentor- og/eller fritidsindsatsers direkte eller indirekte effekt på kriminalitet undersøges, at indsatsdeltagerne omfatter 12-17-årige, hvoraf mindst halvdelen er drenge, og at indsatsdeltagerne betragtes som værende 'i risiko' set ud fra en eller flere faktorer i lokalsamfundet, familien, skolen, blandt vennerne og/eller hos individet. Der er foretaget kvalitetsvurderinger af alle de indsamlede studier, og mangelfulde undersøgelser er blevet ekskluderet. Guidens hovedanbefalinger bygger på de studier i kortlægningen, der har højest kvalitet og anvender kontrolgrupper. Anbefalingerne baserer sig således på et veldokumenteret fundament.

DET KRIMINAL
PRÆVENTIVE RÅD

Det Kriminalpræventive Råd
Odinsvej 19
2600 Glostrup
Tlf. 43 44 88 88

dkr@dkr.dk
www.dkr.dk